

Mennyire befolyásolták a makrogazdasági mutatószámok a költségvetési helyzetképet a válság előtt és után? – eredmények a Visegrádi négyek országcsoporthoz adatai alapján

Dr. Csiszárík-Kocsir Ágnes

Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar

Gazdaság- és Társadalomtudományi Intézet

kocsir.agnes@kgk.uni-obuda.hu

Dr. Fodor Mónika

Budapesti Gazdasági Főiskola, Külkereskedelmi Főiskolai Kar

fodor.monika@kkfk.bgf.hu

Absztrakt: A modern kor legnagyobb gazdasági válságának kirobbanása óta közel négy év telt el, azonban a mai napig érezzük és tapasztaljuk a hatásait. A válság jelentősen átrendezte az államháztartást, számos országban újragondolásra kényszerítve az addig kialakult finanszírozási struktúrát. A világban kevés ország mondhatta és mondhatja el magáról, hogy érintetlenül hagyta a folyamatot. Az államok klasszikus feladata a gazdasági növekedés elősegítése, amihez forrásokra és intézkedésekre van szükség. A folyamat leginkább megragadható következményeként az államok szabad forrásai csökkentek, minimalizálva a növekedés elősegítésének lehetőségét. Csökkentek a kormányzati bevételek, ami magával hozta a kiadások csökkenését is, mindeközben a hatások tompítása miatt nőtt a deficit és az államadósság. A folyamatot tovább nehezítette a csökkenő fogyasztás és a munkahelyek számának drasztikus csökkenése, ami a makromutatók értelemes csökkenéséhez vezetett. Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa ezen hatásokat a "Visegrádi négyek" (Csehország, Magyarország, Lengyelország, Szlovákia) országcsoporthoz adatai alapján keresztül, feltérképezve a befolyásoló tényezőket és azok kapcsolatrendszerét.

Kulcsszavak: V4 országok, kormányzati bevételek, kormányzati kiadások, deficit, államadósság, GDP, GNI, GNDI

1 Válságkezelés a V4 országokban

A válság begyűrűzése Európába, így Közép-Kelet-Európába is, hatalmas lenyomatot hagyott a nemzetgazdaságokon. Lentner – Szigeti – Borzán (2011) az alábbi érdekcsoportok szerepét emeli ki a pénzügyi válság kirobbanása és eszkalálódása tekintetében a pénzügyi piacokon:

- a kínálati oldalon lévő bankok és egyéb pénzügyi vállalkozások,
- a keresleti oldalon lévő hitelfelvevő vállalkozások, háztartások,
- a szabályozó szerepkörrel bíró kormányzat, jegybank, és a felügyelet.

Összességében elmondható, hogy minden ország a klasszikus makrokonómiai négysektoros modell jövedelemegyenletének ($Y = C + I + G + EX - IM$) valamelyik elemével próbálkozott, azonban a lehetőségek teljes mértékben különbözőek voltak. Voltak olyan országok, ahol volt lehetőség a kormányzati vásárlás, a beruházás, vagy a fogyasztás növelésére (pl. Németország, Szlovákia), de voltak olyan országok is (mint Magyarország), ahol nem maradt más lehetőség, csak a külpiaci élénkítés (Lentner – Kolozsi – Tóth, 2010).

Az OECD összefoglalása alapján az alábbi jellemző lépések általánosíthatók a válság kezelésében a V4 ország csoport példája alapján:

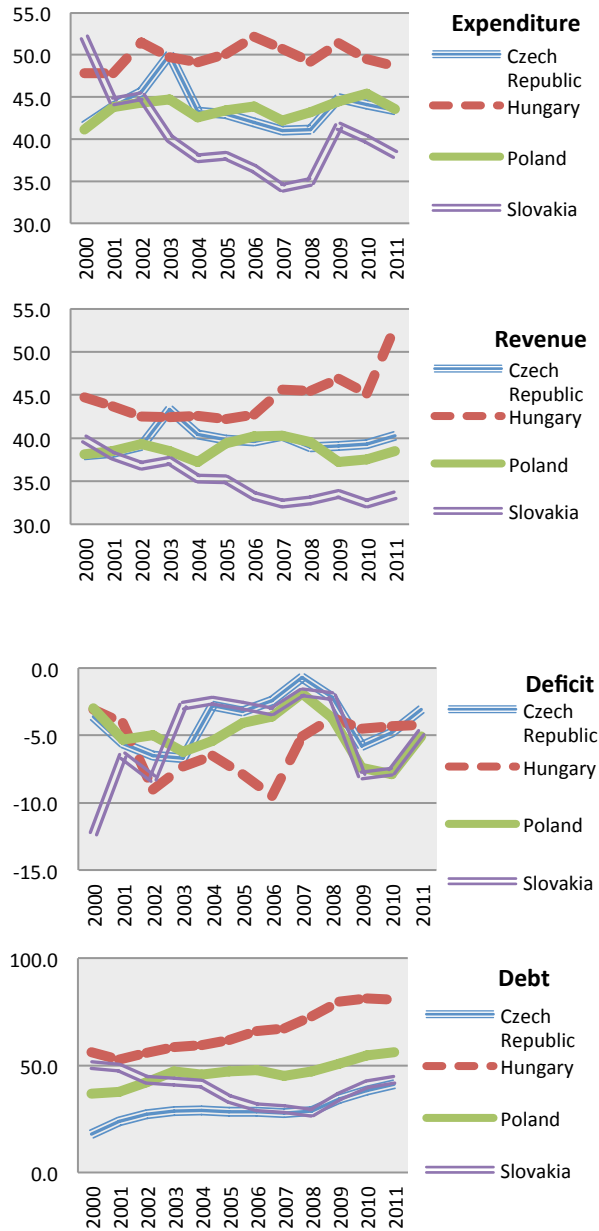
Dr. Csiszárík-Kocsir Ágnes – Dr. Fodor Mónika
Mennyire befolyásolták a makrogazdasági mutatószámok a költségvetési helyzetképet a válság előtt és után? –
eredmények a Visegrádi négyek országocsoport adatai alapján

	Kormányzati támogatás	Hitelbiztosítás	Államosítás	Rossz hitelek átvétele	Shortolás tiltása
Csehország	X				
Magyarország	X	X			
Lengyelország	X	X			
Szlovákia		X			

1. táblázat
Válságkezelés a V4 országokban,
Forrás: OECD alapján saját szerkesztés

A V4 országok válságkezelése nagymértékű hasonlóságot mutat, mivel mind a négy vizsgált ország csak a kormányzati támogatás és a hitelbiztosítás növelését használta a lehetséges módok közül. Míg a vezető európai hatalmak, mint Németország, Egyesült Királyság vagy Franciaország, illetve a mediterrán országok a shortolás tiltásával próbálták megfékezni a spekulációt, addig a V4 országok csak a fiskális eszközökkel próbálkoztak, több-kevesebb sikerrel. Az országok makroadatait vizsgálva láthatók a merőben más pozíciók.

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században
 Budapest, 2013.

1. ábra

A V4 országok államháztartási adatai a GDP %-ban

Forrás: Eurostat adatok alapján saját szerkesztés

Magyarország adatait vizsgálva látható, hogy a legnagyobb GDP arányos kiadási és bevételi aránnyal, és a legnagyobb államadóssággal rendelkezik a V4 országokon belül (Szira, 2012). Deficit tekintetében jelenleg az egyik legjobb érték látható, azonban 2006-ban ez az érték a rekord nagyságú, 9,5%-os volt. Ezen adatok miatt elmondható, hogy az ország esetében a makropálya már eleve rossz volt a válság kirobbanása előtt, ami bizalomvesztéshez és a fiskális mozgástér szűküléséhez vezetett. A válságból való kilábalásának megoldását a kormányzat a kiadások drasztikus lefaragásában, a bevételek (elsősorban adók) legnagyobb mértékű növelésében találta meg, azonban a növekedést így sem sikerült pályára állítani (Palócz, 2010).

A bevételeken belül az állampapírok jelentős szerepet töltenek be a gazdasági életben, hiszen ebből kerül finanszírozásra az államháztartási hiány, így ez a forrás fontos az aktuális kormányzati irányítás számára. Azonban a növekedési ütem fenntartásához javítani kell az értékesítési technikákat. (Hágen-Kozma-Tégla, 2012).

Lengyelország esetében elmondható, hogy a válságot viszonylag stabil gazdasággal vészelte át. Bevételeinek és kiadásainak GDP arányos értéke érdemben alig változott (40% körüli értékek), államadósságát is képes volt stabilan 60% alatt tartani. Egyetlen problémás tényező a hiány megugrása volt az adóbevételek csökkenése és a kiadások változatlanul hagyása miatt, melynek érdekében kis mértékű fiskális konszolidációt volt kénytelen végrehajtani.

Csehország és Szlovákia nagyjából azonos makropályán mozog. Államadósságuk a válság hatására kissé növekedett, de még így is alig több, mint 40%, mellyel a legjobb értéket tudhatják magukénak. Az adatok alapján elmondható, hogy *Csehország* bevételeit alig érintette a válság, mivel azok stabilan 40% körül mozogtak. Az ország volt az egyetlen, mely a válság hatására képes volt a deficitje tekintetében a legjobb értéket elérni a válság előtt (0,7%), ami válság hatására kissé megugrott (4,8%) 2010-re. Az ország a válság megoldását nem a bevételek növelésében látta, hanem a kínálati oldal élénkítésében, állami beruházásokkal, a bérköltségek csökkentésével valamint az exporttámogatásokkal reagálva a kialakult helyzetre. *Szlovákia* tekinthető a legszerencsésebb országnak a V4 országocsoporton belül. Az ezredforduló után ezen ország hajtotta végre a legnagyobb kiadáscsökkentést a bevételek arányaiban kisebb mértékű csökkenése mellett, melynek eredménye a csökkenő adósságpálya és a legkisebb deficit érték lett a válság megérkezéséig. A válság azonban Szlovákiát is fiskális konszolidációra kényszerítette. A kormányzat itt is a reálgazdasági hatások tompítását tűzte ki célul és az automatikus stabilizátorok hatására bízta a helyzet megoldását. Csökkentette az állami kiadásokat, mint minden vizsgált ország, valamint visszafogta az állami beruházásokat is.

2 A vizsgálat eredményei

A vizsgálatban arra kerestük a választ, hogy mennyiben determinálják a V4 ország csoport előbb jellemzett államháztartási jellemzőit a makrogazdaság teljesítményét jellemző félnettó mutatók, azaz a GDP, a GNI és a GNDI. Bár a felsorolt mérőszámok korlátaival a szakirodalom részletesen foglalkozik, de az alternatív indikátorok között jelenleg nem áll rendelkezésre olyan, ami a hibákat kiküszöbölve az elemzésben felhasználható lenne (Szigeti 2011). A vizsgálat során az Eurostat adatait használtuk 2000 és 2011 között. A felhasznált adatok mindegyike millió euróban számított érték volt. A vizsgálat során a Pearson-féle korrelációs együttható kiszámításával vizsgáltuk az adatok közötti összefüggéseket. Az együtthatókat három dimenzióban számítottuk, megvizsgáltuk az adatok összefüggését a teljes vizsgált időszakra, azaz 2000 és 2011 között, majd az időintervallumot két szakaszra bontottuk, válság előtti (2000-2007) és a válság utáni (2008-2011) szakaszra, mivel meggyőződésünk, hogy a 2008-ban kezdődött gazdasági válság még ma sem ért véget.

2.1 Az államháztartási bevételek és a makromutatók összefüggése

A korrelációs érték alapján elmondható, hogy a V4 országok államháztartási bevételei és a makromutatók között egyértelműen szoros kapcsolat mutatható ki a vizsgált időszakban és a válság előtti szakaszban, azaz a GDP növekedése maga után vonta a bevételek növekedését is az adó-, járulékbévételek növekedésén keresztül, valamint azok járulékos hatásainak köszönhetően. A válság után is szoros maradt a kapcsolat a vizsgált országokban. Ez alól egyetlen kivétel Magyarország esete, ahol a válság utáni két tényező között mérsékelten erős kapcsolat látható a három makromutató kapcsán, mivel a korreláció értéke 0,6-os érték feletti. Csehország esetében is kisebb érték látható a GNI és a GNDI korrelációjában (0,9 alatti érték), ami még mindig szoros összefüggésre enged következtetni.

Dr. Csiszárík-Kocsir Ágnes – Dr. Fodor Mónika
Mennyire befolyásolták a makrogazdasági mutatószámok a költségvetési helyzetképet a válság előtt és után? –
eredmények a Visegrádi négyek országocsoport adatai alapján

	GDP			GNI			GNDI		
	2000- 2011	2000- 2007	2008- 2011	2000- 2011	2000- 2007	2008- 2011	2000- 2011	2000- 2007	2008- 2011
Cs.	0,99585	0,99113	0,95979	0,99445	0,99062	0,88191	0,99418	0,99031	0,86703
Mo.	0,95950	0,98957	0,63680	0,95781	0,98448	0,61068	0,96051	0,98259	0,65063
Lo.	0,99366	0,99810	0,97908	0,99429	0,99912	0,98953	0,99535	0,99930	0,99153
Sz.	0,99828	0,99833	0,93061	0,99824	0,99617	0,91830	0,99845	0,99633	0,92195

2. táblázat

Az államháztartási bevételek és a makromutatók közötti Pearson-féle korrelációs együttható értéke,

Forrás: Eurostat adatok alapján saját számítás

2.2 Az államháztartási kiadások és a makromutatók összefüggése

Az államháztartási kiadások és a makromutatók közötti korreláció értéke hasonló képet mutat, mint a bevételek esetén. A teljes vizsgált időszakban és a válság előtti szakaszban az együttható értéke alapján a vizsgált értékek között szoros kapcsolat mutatható ki (0,9 feletti értékek). Minden érték pozitív – akárcsak a bevételek esetén –, tehát a mutatók növekedése a kiadások növekedését vonja maga után. A válság utáni szakasz értékei viszont már eltérnek az addig tapasztaltaktól. Itt a két északi ország, Csehország és Szlovákia értékei térnek el az addig tapasztaltaktól, azaz esetükben a vizsgált értékek között csak gyenge kapcsolat feltételezhető (0,5 alatti értékek).

	GDP			GNI			GNDI		
	2000-2011	2000-2007	2008-2011	2000-2011	2000-2007	2008-2011	2000-2011	2000-2007	2008-2011
Cs.	0,98593	0,96760	0,47519	0,98404	0,96929	0,27457	0,98359	0,96902	0,24466
Mo.	0,99304	0,99537	0,96038	0,99326	0,99524	0,95604	0,99172	0,99472	0,94101
Lo.	0,99560	0,99096	0,95552	0,99509	0,99236	0,93500	0,99427	0,99286	0,92924
Sz.	0,97315	0,98257	0,33325	0,97736	0,98591	0,39613	0,97884	0,98454	0,46972

3. táblázat

Az államháztartási kiadások és a makromutatók közötti Pearson-féle korrelációs együttható értéke
Forrás: Eurostat adatok alapján saját számítás

2.3 A deficit és a makromutatók összefüggése

Az államháztartási hiány és a makromutatók Pearson együtthatója az eddig tapasztalatakhöz képest merőben más képet mutat. Az eddig tapasztalt erős összefüggések helyett döntő többségben gyenge, egyes esetekben mérsékelt erős kapcsolat látható. Az irányok is eltérnek, ami törvényszerű, hiszen a növekvő gazdaság csökkenő deficitet kell hogy hozzon. Azonban az együtthatók ezt nem mindig bizonyítják. Szoros kapcsolat csak Magyarország esetén látható a válság előtti időszakban, valamint Csehország tekintetében a válság utáni szakaszban.

Dr. Csiszárík-Kocsir Ágnes – Dr. Fodor Mónika
Mennyire befolyásolták a makrogazdasági mutatószámok a költségvetési helyzetképet a válság előtt és után? –
eredmények a Visegrádi négyek országocsoport adatai alapján

	GDP			GNI			GNDI		
	2000- 2011	2000- 2007	2008- 2011	2000- 2011	2000- 2007	2008- 2011	2000- 2011	2000- 2007	2008- 2011
Cs.	0,26770	- 0,50180	- 0,90176	0,26406	- 0,48913	- 0,96275	0,26270	- 0,48875	- 0,96743
Mo.	0,37096	0,75940	- 0,51750	0,37607	0,77527	- 0,51773	0,37046	0,77933	- 0,46901
Lo.	0,61183	- 0,38240	- 0,37787	0,60682	- 0,37979	- 0,43638	0,59858	- 0,37741	- 0,45082
Sz.	0,51510	- 0,55877	- 0,14421	0,53261	- 0,53473	- 0,06986	0,53794	- 0,54117	0,00740

4. táblázat

A deficit és a makromutatók közötti Pearson-féle korrelációs együttható értéke

Forrás: Eurostat adatok alapján saját számítás

2.4 Az államadósság és a makromutatók összefüggése

Az államadósság, akárcsak az állami bevételek és kiadások a makromutatók alapján egyértelműen determináltak. A vizsgált időszak teljes egészére, valamint a válság előtti szakaszban egyértelmű szoros összefüggést mutat az együttható, az értékek együttmozgása mellett. A válság utáni időszak azonban merőben más képet fest Csehország, Magyarország és Lengyelország esetében. Csehország esetében elmondható, hogy a válság utáni szakaszban a makromutatók és az államadósság között semmiféle kapcsolat nem mutatható ki, Magyarországon mérsékelten erős, negatív irányú kapcsolat látható az értékek alapján. Lengyelországnál szintén nem mutatható ki kapcsolat az együtthatók alapján a vizsgált tényezők között. Szlovákia estében azonban minden érték szoros összefüggésre enged következtetni.

	GDP			GNI			GNDI		
	2000-2011	2000-2007	2008-2011	2000-2011	2000-2007	2008-2011	2000-2011	2000-2007	2008-2011
Cs.	0,94368	0,97889	0,13522	0,93617	0,97973	-0,08079	0,93494	0,98001	-0,11148
Mo.	0,93949	0,98186	-0,60867	0,94685	0,97943	-0,56892	0,94770	0,97594	-0,58325
Lo.	0,93677	0,95017	0,19585	0,92581	0,93842	0,08132	0,92236	0,93624	0,06755
Sz.	0,89614	0,94683	0,80637	0,90076	0,93930	0,84711	0,90642	0,94236	0,88660

5. táblázat

Az államadósság és a makromutatók közötti Pearson-féle korrelációs együttható értéke,

Forrás: Eurostat adatok alapján saját számítás

3 Összefoglalás

Az adatok alapján elmondható, hogy a négy vizsgált visegrádi ország sok tekintetben hasonlóságot mutat. Az országok mindegyike átesett a rendszerváltási válságon, a kilencvenes években teljesen új alapokra helyezte a gazdaságát, és még jelenleg is csak tanulja a piacgazdaságot. A válság minden országban lenyomatot hagyott a gazdaságon, kisebb-nagyobb mértékben fiskális konszolidációra kényszerítve a kormányzatokat. A makrogazdaság teljesítményét jelző mutatók alapján is hasonlóság látható. A leginkább egyformán mozgó két ország Csehország és Magyarország, melyek területükben, gazdasági alapjaikban is hasonlítanak egymáshoz. Azonban Magyarország sajnálatos módon az egyetlen olyan ország a V4 országcsoporton belül, mely a legrosszabb fundamentumokkal „várta” a válságot. Ez indokolta az IMF gyorssegítségét 2008-ban, melynek feltétele a deficit rendbetétele volt. Ez a feltétel a gyakorlatban is éreztette hatását, minek eredményeként a deficit gyorsan is drasztikusan csökkent a többi országhoz képest.

A vizsgálat bizonyítja, hogy a GDP, a GNI és a GNDI növekedése az állami bevételek és a kiadások növekedését eredményezi, azonban az összefüggés nem azonos mértékű minden esetben és minden szakaszban. A deficit és a mutatók között viszont szinte alig mutatható ki kapcsolat, tehát a deficit csökkenése nem

törvényszerű a gazdaság fellendülésével, azért valós és hatásos lépéseket kell tennie minden kormánzatnak.

Felhasznált irodalom

- [1] Hágén, I. Zs. – Kozma, J. – Téglá, Zs. (2012): A Magyar Államkincstár szerepvállalása az államadósság finanszírozásában, az értékpapír forgalmazási technikák Treasury Club, a Magyar Tudományos Akadémia Pénzügytani Albizottsága és a SZIE, Pénzügyi és Számviteli Intézete „A jövő gazdasága, a jövő befektetése” Konferencia Gödöllő 2012. november 22. p 8. CD present ISBN: 978-963-269-326-2
- [2] Lentner, Cs. – Kolozsi, P. – Tóth, G. (2011): A magyar válságkezelés sajátosságai és ellentmondásai, EU Working Papers, 2010/1., pp. 1.-15.
- [3] Lentner, Cs. – Szigeti, C. – Borzán, A. (2011): New Dimension of Banks Social Responsibility, In: Szenté V, Szendrő K, Varga Á, Barna R (szerk.) Abstracts of the 3rd International Conference of Economic Sciences: Sustainable Economics - Community Strategies, Kaposvár, Magyarország, 2011.05.19.-20. Kaposvári Egyetem,
- [4] Palócz, É. (2010): Fiskális politikák a válság tükrében – a nemzetközi pénzügyi válságra adott fiskális politikai reakciók Közép-Kelet-Európában és Magyarországon, Kopint Konjunktúra Kutatási Alapítvány, Budapest,
- [5] Szigeti, C. (2011): Alternatív mutatók, jólét és fenntarthatóság Magyarországon, Polgári Szemle 7:(3)
- [6] Szira Z. (2012): Analysis of Economic Situation of V4 Countries in 2012. Entrepreneurship in the European Union, EU Business Law II. Conference. Nitra ISBN 978-80-552-0819-0. 139-144

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században
Budapest, 2013.